

Univerza v Ljubljani Filozofska fakulteta
Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

(Regionalni) razvoj, projektno delo in vloga etnologije in kulturne antropologije

V SRCU SLOVENIJE
RASTE KAKOVOSTNA
SOCIALNA
INFRASTRUKTURA
REGIJE.

Srce Slovenije je varno naročje
starib

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Fotografija na naslovnici:

Boštjan Pucelj, arhiv Razvojnega centra Srca Slovenije

Fotografija na zadnji strani:

Boštjan Martinjak, Irena Gubanc, Aleš Kacin in Aliash Tepina

Univerza v Ljubljani Filozofska fakulteta
Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

(Regionalni) razvoj, projektno delo in vloga etnologije in kulturne antropologije

Zbornik povzetkov

Simpozij Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL
Ljubljana, Zavetiška 5, P2
29. 10. 2021

Programski odbor:

izr. prof. dr. Mateja Habinc
mateja.habinc@ff.uni-lj.si

dr. Jasna Fakin Bajec
jasna.fakin@zrc-sazu.si

Martina Erjavec
martina@rra-zk.si

Mija Bokal
mija.bokal@razvoj.si

Kati Sekirnik
rokodelskicenter@visitskofjaloka.si

PROGRAM

9.00	pozdrav, prodekan za doktorski študij in znanstvenoraziskovalno delo FF UL, izr. prof. dr. Sašo Jerše
9.05	pozdrav, namestnik predstojnika OEiKA FF UL, izr. prof. dr. Peter Simonič
9.10	pozdrav, vodja katedre za etnologijo Slovenije OEiKA FF UL, izr. prof. dr. Mateja Habinc
9.15	PLENARNO PREDAVANJE: dr. Jasna Fakin Bajec , Pomen etnologije pri izvajanju razvojnih evropskih projektov in drugih iniciativ v okviru lokalnih skupnosti
9.45	Martina Erjavec , Trajnostni rezultati projektne dela in njegov vpliv na razvoj
10.10	Alenka Stražisar Lamovšek , Projektno delo etnologa v lokalnem okolju
10.30	Alenka Černelič Krošelj , Vloga etnologinje pri razvoju Posavja
10.50	diskusija, moderira izr. prof. dr. Mateja Habinc
<i>10.10–11.30</i>	<i>premor</i>
11.30	Mija Bokal , Nesnovna dediščina kot izhodišče za razvoj regij
11.50	Kati Sekirnik , Škofja Loka – mesto rokodelstva? Rokodelska dediščina kot vir razvoja skupnosti in sodobne ustvarjalnosti
12.10	Barbara Strajnar , Dediščina kot potencial razvoja območja občine Kamnik
12.30	diskusija, moderira izr. prof. dr. Mateja Habinc

12.50–14.00

premor

14.00

Maruška Markovčič, Čebela v Ljubljani – program povezovanja in osveščanja

14.20

Urška Bajec Rupnik, Mednarodni projekt kot priložnost za zaposlitev

14.40

Ana Brancelj, Delo etnologa med mednarodnimi institucionalnimi okvirji in lokalnimi razvojnimi potenciali

15.10

zaključna diskusija,
moderira **doc. dr. Alenka Bartulović**, OEiKA FF UL

dr. Jasna Fakin Bajec

ZRC SAZU, Inštitut za kulturne in spominske študije,

Raziskovalna postaja Nova Gorica

jasna.fakin@zrc-sazu.si

Pomen etnologije pri izvajanju razvojnih evropskih projektov in drugih iniciativ v okviru lokalnih skupnosti

V čem je prednost vključevanja etnologin in etnologov ter kulturnih antropologin in antropologov v razvojne evropske projekte, ki v sodobni družbi občinam in statističnim regijam ponujajo pomembne finančne vire za razvoj kulturnih in dediščinskih praks, gradnjo in utrjevanje skupnosti, vzpostavljanje vzdržnega razvoja? Zakaj je pomembno, da pri izvajanju različnih projektnih aktivnosti vključujemo etnološka spoznanja o zgodovini načina življenja ljudi v skupnosti? Ključno je tudi vprašanje, kako izkušnje, tradicije, ideje, modrosti in pričakovanja ljudi vključiti v projektno delo? Ali si pri tem lahko pomagamo z etnografskimi metodami dela (intervjuji, opazovanjem z udeležbo)? Ali lahko na ta način preprečimo kršenje kulturnih pravic, ki jih projektno delo zaradi sledenja evropski neoliberalni politiki prevečkrat spregleda?

Namen prispevka je predstaviti analizo razvoja projektne delo na področju kulture in kulturne dediščine v Sloveniji, kjer evropski razvojni projekti (prim. Interreg, Program za razvoj podeželja (CLLD), Ustvarjalna Evropa, Erasmus+, Evropa za državljane) predstavljajo pomemben del pri soustvarjanju lokalne kulture in dediščine, identifikacijskih simbolov in drugih priložnosti za povezovalne skupnosti. Izpostavljene bodo prednosti in slabosti projektne delo pri razvoju kulturnih praks in vloga aplikativne etnologije/antropologije, saj se njena uporabna vloga mora nanašati tudi na nudenje pomoči civilni družbi, ki je zaradi neoliberalne naravnosti prevečkrat izkoriščena.

Martina Erjavec

Regionalna razvojna agencija Zeleni kras, vodja projektov

martina@rra-zk.si

Trajnostni rezultati projektnega dela in njegov vpliv na razvoj

Avtorica prispevka ima bogate izkušnje z delom na evropskih projektih z najrazličnejših programov: Interreg Italija-Slovenija, Interreg Slovenija-Hrvaška, Mediteran, Jadransko-jonski program Adrion, Podonavje, LEADER, Erasmus +, Evropska komisija itd. Vsebinsko deluje na področjih t.i. človeških virov, podjetništva, komuniciranja o temah Evropske unije, okolja, kulturne dediščine, turizma, inovacij, kreativnih industrij, zdravstva idr. Njeno delo obsega oblikovanje projektov, vodenje, koordinacijo ter izvajanje vsebin. Dodatno je zadolžena za pripravo regionalnega razvojnega programa za Primorsko-notranjsko regijo, področja za človeške vire in širši družbeni razvoj. Znanje, ki ga je pridobila med študijem, s pridom uporablja pri svojem delu, v veliko pomoč so ji širina, poznavanje metod terenskega dela ter delovanja in značilnosti družbe.

Prispevek podrobneje predstavlja projekt *Domače in umetnostne obrti – dediščina in sodobnost (DUO)*, program Razvoj podeželja, LAS sodelovanje. Nastal je kot posledica zavedanja, da je sredstev za obnovo oziroma revitalizacijo kulturne dediščine premalo, da je malo tudi kakovostnega medsektorskega sodelovanja in da dediščina niti ni prepoznana kot pomemben dejavnik gospodarskega in trajnostnega razvoja. Rdeča nit sodelovanja štirih lokalnih akcijskih skupin, LAS med Snežnikom in Nanosom, LAS Loškega pogorja, LAS Vipavska dolina in LAS s CILjem, je bila zato revitalizacija posameznih domačih in umetnostnih obrti, ki so v preteklosti pomembno zaznamovale območja v projekt vključenih LAS in imele velik vpliv na njihov gospodarski in širši družbeni razvoj. V Postojni so tako oživili brivsko frizerski salon Ozbič, v Vipavski dolini mlinarstvo in pekarstvo, v Žireh čevljarstvo ter na Idrijsko-Cerkljanskem območju čipkarstvo in obrti, povezane z rudarstvom. Avtorica iz predstavljenega primera in svojih izkušenj nasploh ugotavlja, da je projektno delo smiselno predvsem, ko zagotavlja trajnostne rezultate za bodoči razvoj.

Alenka Stražišar Lamovšek

Dolenjski muzej Novo mesto, kustodinja

alenka.strazisar.lamovsek@dolenjskimuzej.si

Projektno delo etnologa v lokalnem okolju

O muzejih na prostem na Slovenskem je v poročilu o obisku Narodopisne razstave češkoslovske v Pragi leta 1895 prvič z zapisom razmišljal Matija Murko. Takrat so bili na severu Evrope že znani skansni, poimenovani po ledinskem imenu lokacije prvih načrtovanih postavljenih lesenih stavb na polotoku Djurgården v Stockholmu leta 1891. Izraz skansen se je na Slovenskem obdržal vse do konca 90. let 20. stoletja, danes se uporablja izraz muzej na prostem.

Po drugi svetovni vojni so po svetu in v Evropi intenzivno nastajali različni muzeji na prostem, razdeljeni tako po načinu postavitve, tematiki kot velikosti. Na Slovenskem so o zamisli postavitve muzeja na prostem pisali Josip Mautuani, France Kotnik, Vilko Novak in kasneje Boris Orel. Slednji je v zapisu v Slovenskem etnografu leta 1953 v razdelku ob delitvi etnološke dediščine opozoril na dve vrsti »spomenikov« ali dediščine, in sicer na »premične in nepremične spomenike« ter različno problematiko enih in drugih. Pri nepremični dediščini je opozoril na objekte, ki jih je potrebno nujno zavarovati iz več razlogov, denimo kulturnih, znanstvenih, izobraževalnih in turističnih. Podoben povod za varovanje nepremične dediščine se je pojavil tudi v lokalni skupnosti v Mirnski dolini, ko so na podlagi vizije razvoja turizma v Občini Šentrupert videli priložnost v muzeju na prostem Dežela kozolcev.

V prispevku avtorica zato predstavi sodelovanje etnologa pri projektu, sodelovanju z lokalno skupnostjo ter o vplivu projekta na okolje.

Alenka Černelič Krošelj

Posavski muzej Brežice, direktorica, muzejska svetovalka

alenka.cernelic.korselj@pmb.si

Vloga etnologinje pri razvoju Posavja

Posavje, neformalna pokrajina med rekami Savo, Krko, Mirno in Sotlo, je razvojno močno povezano ter v zadnjih desetletjih opredeljeno kot ena od razvojnih regij s sedežem svoje regionalne razvojne agencije (RRA Posavje).

Kot mlada diplomantka je avtorica prispevka že od leta 1999 sodelovala v različnih regijskih razvojnih projektih, predvsem povezanih z dediščino, obnovo, revitalizacijo ter vključevanjem v gospodarstvo (turizem). Po kratkem vpogledu v različne, tako pozitivne kot manj pozitivne delovne izkušnje prispevek predstavlja »uporabo in uporabnost« etnološkega znanja ter pridobljenih metodoloških veščin in se ustavlja ob naporih po njihovem upoštevanju. Prikaže predvsem izkušnje s projekti Lokalne akcijske skupine Posavje, kjer je v ospredju t. i. pristop od spodaj navzgor, predvsem izkušnje pri projektih *Črno-belo bogastvo s Krškega polja, Ribe in narava* in *Tujerodke*. Poseben primer je tudi v letih 2020 in 2021 s projektom *E-gradovi* močno podprt projekt *Gradovi Posavja*.

Obmejno območje pa med drugim ponuja tudi številna razvojna mreženja, tako tik ob meji v hrvaškem Samoborju in Zagrebu kot med Gorjanci in Žumberkom, kar pa kljub nekaterim rezultatom še vedno ostaja predvsem velika razvojna priložnost.

Mija Bokal

Razvojni center Srca Slovenije, strokovna sodelavka za razvoj podeželja
mija.bokal@razvoj.si

Nesnovna dediščina kot izhodišče za razvoj regij

Razvojni izzivi, s katerimi se soočamo etnologi pri delu v lokalnih in regionalnih okoljih, zahtevajo veliko prilagajanja, interdisciplinarnosti in prepoznavanje razvojnih potencialov. Pri uresničevanju projektnih idej, ki imajo neposreden ali posreden vpliv na kvaliteto življenja lokalnih prebivalcev, so lahko v veliko pomoč etnološke metode raziskovanja.

Z načrtnim sodelovanjem z lokalno skupnostjo že med študijem, s prostočasnim interesom za razvoj domačega kraja in sodelovanjem v lokalnih društvih se karierna pot avtorice prispevka ni začela naključno. Postajala je namreč zanimiv in uporaben kader v širšem okolju, ki se je nato v petnajstih letih delovanja v okviru Srca Slovenije aktivno vključeval na področjih turizma, mladih, energetske učinkovitosti, podjetništva, lokalne samooskrbe s hrano, rokodelstva, komunikacije z javnostmi, v zadnjih letih pa zlasti z delovanjem v lokalni akcijski skupini LAS Srce Slovenije na področju razvoja podeželja. Kot primer dobre prakse izpostavlja projekt *Cultural Capital Counts* (Interreg Central Europe), v katerem se je spoznala z izjemnimi strokovnjaki, ki so uspešno vpeljali strategijo vključevanja nesnovnih virov območja v razvoj svojih regij.

Skupaj s sodelavci avtorica odgovore za izzive sodobnega podeželja tako še naprej išče predvsem na področjih ustvarjanja novih delovnih mest in razvoja malih podjetij, aktivnega vključevanja mladih, starostnikov in drugih ranljivih skupin, ohranjanja naravnih vrednot in varovanja kulturne dediščine, spodbujanja lokalnih partnerstev, samooskrbe s hrano in pri prenosu znanja in inovacij.

Kati Sekirnik

*Rokodelski center DUO Škofja Loka (Razvojna agencija Sora), vodja
rokodelskicenter@visitskofjaloka.si*

Škofja Loka – mesto rokodelstva? Rokodelska dediščina kot vir razvoja skupnosti in sodobne ustvarjalnosti

Rokodelski center DUO Škofja Loka, ki deluje v okviru Razvojne agencije Sora, v letu 2021 praznuje desetletnico delovanja. Center je nastal v okviru čezmejnega projekta *OP SI-AT DUO Kunstbandwerk: rokodelstvo včeraj danes in jutri*, od vsega začetka pa ima pri njegovem strokovnem in dolgoročnem delovanju ključno vlogo etnološki pristop, saj so bili rezultati poglobljenega terenskega dela temelj za razvoj vsebin, ki jih center razvija. Pobudo za nastanek centra je prispevala skupina mojstrov rokodelcev in mojstric rokodelk, ki se povezuje v Sekciji za domačo in umetnostno obrt pri OOO Škofja Loka, ključno vlogo pri realizaciji projekta pa sta odigrala Razvojna agencija Sora, ki je pridobila evropska sredstva za zagon centra, in predvsem etnologinja Katka Žbogar, ki je s širokim vključevanjem vseh akterjev v lokalni skupnosti postavila trdne temelje za njegovo dolgoročno delo.

Združevanje različnih interesov lokalne skupnosti in vključevanje vseh družbenih sfer sta ključna, da je prostor DUO centra za lokalno skupnost pomemben z najrazličnejših vidikov – z dokumentacijo in raziskovanjem rokodelstva prispeva k ohranjanju kulturne dediščine, s povezovanjem z izobraževalnimi institucijami in izvajanjem izobraževalnih vsebin k prenosu rokodelskega znanja, z letnim razstavnim programom in organizacijo kulturnih dogodkov je postal ključna kulturna točka in prostor srečevanja v mestu, s povezovanjem posameznih rokodelcev in rokodelk skrbi za krepitev profesionalne rokodelske skupnosti, z razvojnimi projektnim delom pa tudi za finančne vire za delovanje in stalen razvoj rokodelstva. Avtorica bo v prispevku natančneje predstavila predvsem zadnji vidik delovanja centra in izpostavila ter analizirala tudi aktualni primer dobre prakse.

Barbara Strajnar

Občina Kamnik, višja svetovalka za razvojne projekte

barbara.strajnar@kamnik.si

Dediščina kot potencial razvoja območja občine Kamnik

Občina Kamnik načrtuje razvoj lokalnega okolja tudi na potencialih, ki izvirajo iz njegove naravne in kulturne dediščine. V preteklosti so ljudje živeli veliko bolj povezano z naravo, saj so bili od nje tudi ekonomsko bolj odvisni. A tudi prihodnost se kaže kot tesno povezana z vnovičnim ovrednotenjem in aktualizacijo z naravo povezanih znanj in veščin iz preteklosti. Predvsem v sodelovanju s Centrom Srca Slovenije oziroma LAS Srce Slovenije se občina Kamnik tako vključuje v projekte, povezane s snovno in nesnovno dediščino, spodbuja in podpira pa predvsem posameznike in društva, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi – od rokodelskih do povezanih z ustnim slovstvom oziroma duhovno kulturo območja.

Na izbranih primerih bo avtorica prispevka zato predstavila posamezne uspešne projekte z območja občine Kamnik in spregovorila tudi o tem, zakaj so se po njenem mnenju izkazali kot uspešni.

Maruška Markovčič

Mestna občina Ljubljana, Oddelek za varstvo okolja, Odsek za razvoj podeželja, višja svetovalka

maruska.markovcic@ljubljana.si

Čebela v Ljubljani – program povezovanja in osveščanja

Leta 2015 je avtorica prispevka oblikovala Čebeljo pot v Ljubljani, ki poleg na razvojnih vsebinah temelji na dediščini, kulturi in zgodovini. Po šestih letih je pot iz fizične prerasla v gibanje enako mislečih in v okviru programa *URBACT III – Transfer Networks* ter v obliki projekta *BeePathNet* prestopila meje Slovenije. Do zdaj je prisotna v petih mestih po Evropi, do konca leta 2022 bo v okviru projekta *BeePathNet-Reloaded* prisotna še v štirih mestih. Čebela je v okviru poti in omenjenih projektov razumljena tako z vidika samooskrbe kot biodiverzitete, vzpostavljen pa je model, ki temelji na obeh principih delovanja od spodaj navzgor kot tudi od zgoraj navzdol. Gradi na doseganju sinergijskih učinkov sodelovanja vseh vključenih deležnikov (v Mestni občini Ljubljana jih je kar 45), program in projekt pa sta usmerjena tako v izobraževanje kot tudi osveščanje, povezovanje, oblikovanje turističnih programov, izvajanje promocijskih aktivnosti ipd.

Projekt je odličen primer, ko lahko tudi v tako rigidnem okolju, kot je lokalna samouprava oziroma občina, s sodelovanjem srčnih, predanih in pozitivnih posameznikov z jasno vizijo in opredeljenimi cilji nastane kakovostna zgodba in ponudba.

Mednarodni projekt kot priložnost za zaposlitev

Po nekajletnem delu v Mestnem muzeju Idrija, se je avtorica prispevka leta 2017 zaposlila na delovnem mestu koordinatorja mednarodnega projekta *Danube GeoTour*. Vodilni partner projekta je bil Zavod za turizem Idrija, v okviru katerega deluje UNESCO Globalni geopark Idrija. Geopark predstavlja območje z izjemnimi geološkimi in drugimi naravnimi danostmi, njegove osnovne naloge pa so povezane z zaščito, ohranjanjem in interpretacijo geološke, naravne in kulturne dediščine.

Projekt *Danube GeoTour* je v prispevku izpostavljen kot primer dobre prakse, saj je imel konkretne rezultate, ki se jih nadgrajuje tudi po zaključku projekta. V Geoparku Idrija so v okviru projekta vzpostavili nov center za obiskovalce z razstavo *Zapisano v kamninah* in postavili temelje kolektivne blagovne znamke *Idrija izbrano*. Oba rezultata sta vključevala interdisciplinarno delo strokovnjakov z različnih področji, tudi etnologije, saj je del razstave namenjen človeku in njegovi prilagoditvi naravnim danostim obravnavanega območja. Na področju razvoja kolektivne blagovne znamke pa delo med drugim obsega ustvarjanje zgodb, povezanih s šegami, navadami in dediščino lokalnega okolja, na čemer temeljijo izdelki, nagrajeni s certifikatom odličnosti.

Svojevrsten izziv je avtorici prispevka v okviru projekta predstavljalo tudi administrativno delo, ki je bilo precej zahtevno, a znanje je pridobila predvsem s praktičnimi izkušnjami. Pomeni ji dobro referenco za nadaljnje delo na projektih, ki jih vidi kot odlično možnost za vključevanje etnologov na trg dela.

Ana Brancelj

Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, mlada raziskovalka na področju dediščinskih študij, Raziskovalni inštitut EDYTEM, Univerza Savoie Mont Blanc, Chambéry, Francija
ana.brancelj@ljubljkobarje.si

Delo etnologa med mednarodnimi institucionalnimi okvirji in lokalnimi razvojnimi potenciali

»Mednarodna regata prazgodovinskih deblakov« je krovna ideja večletnega mednarodnega projekta, ki se zato, da bi inovativno promovirali arheološko dediščino prazgodovinskih kolišč ter UNESCO svetovne kulturne in naravne dediščine, vsako leto izmenično izvaja v različnih državah gostiteljicah alpskega loka. Projekt se vsakokrat izkaže za večplasten izziv za organizatorje, ki morajo usklajevati mednarodne zahteve in pričakovanja z lokalnimi možnostmi in zmožnostmi. Obenem je projekt za zunanje opazovalce lahko tudi orodje analize kompleksnih mednarodnih odnosov, razmerij med nacionalnimi institucijami, razumevanja dediščine in njenih potencialov, delovanja lokalnih razvojnih agencij, prisvajanja nevidne arheološke dediščine, pa tudi razumevanja in izkoriščanja performativnega potenciala vpisa na UNESCO seznam svetovne dediščine ter nenazadnje problematike financiranja kulturnega sektorja.

Po kronološki predstavitvi strokovnih in institucionalnih nastavkov projekta bo avtorica podrobneje analizirala francoski in slovenski primer lokalne izvedbe projekta in osvetlila izzive, s katerimi so se vanj vključeni srečevali na vseh stopnjah izvedbe. S pomočjo samorefleksije bo v obeh primerih osvetlila tudi prispevek etnologa in kulturnega antropologa ter predstavila potencialne interdisciplinarnosti in širine raziskovalnih polj etnologije in kulturne antropologije.

